

ROKOTIES DZIĻĀK

5. KAPERNAUMA

Laikā, kad Jēzus Kristus dzīvoja uz šīs zemes, Kapernauma bija labi pazīstama pilsēta, kas atradās auglīgā Gennēsaretas līdzenuma ziemeļu malā skaistā Galilejas ezera krastā. Bībele vēsta, ka šajā robežpilsētā dzīvoja daudz jūdu. Tur bija arī Romas karaspēka centurions ar kareivjiem. Šis virsnieks pret jūdiem izturējās labvēlīgi un bija tiem pat uzcēlis sinagogu (Lūkas 7: 1-5).

Daži no vistuvākajiem Jēzus mācekļiem bija no Kapernaumas – zvejnieki Jēkabs un Jānis (Mateja 4: 21), Sīmanis Pēteris un viņa brālis Andrejs, kuriem tur bija nams (Marka 1: 29). Arī Levījs Matejs nodokļus ievāca tieši no Kapernaumas iedzīvotājiem (Marka 2: 14-17).

Kapernaumā Jēzus darīja daudz brīnumu. Viņš dziedināja kāda galminieka dēlu (Jāņa 4: 46-54), šķīstīja spītālīgo no viņa mokošās slimības, atjaunoja centuriona kalpa veselību (Mateja 8: 5-13), darīja veselu paralizēto vīru (Mateja 9: 1-8) un uzmodināja no nāves Jaīra mirušo meitiņu (Mateja 9: 18-26). Patiesībā Jēzus Kapernaumu bija izvēlējis par savas darbības centru Galilejā, jo tā ir nosaukta par „viņa pilsētu” (Mateja 9: 1).

KAPERNAUMAS ATRAŠANĀS VIETA

Kādu laiku par precīzu Kapernaumas atrašanās vietu notika strīdi, bet nesen īstā vieta ir atpazīta Telhumas drupās. Ebrejiski šo vietu sauc *Kafar Nahum*, kas nozīmē *Nahuma ciems*.

Līdzās Telhumai ezera krastā atrodas franciskāņu klosteris, un franciskāņi Kapernaumā ir veikuši plašus arheoloģisko izrakumu darbus, it īpaši laikā no 1964. līdz 1984. gadam. Tie ir atraduši un restaurējuši sinagogu, kura, iespējams, tikusi uzbūvēta centuriona celtās sinagogas vietā. Uz austrumiem no franciskāņu klostera ir grieķu klosteris, un arī tur ir veikti izrakumi.

Kapernaumā ir atrastas vēlā bronzas perioda apbūves paliekas, bet pilsētas galvenā apdzīvotība datējama ar laiku no piektā gadsimta pirms Kristus līdz mūsu ēras desmitajam gadsimtam. Pēc pusotra tūkstoša gadu pastāvēšanas pilsēta beidzot tika pamesta.

Lai gan Kapernaumas iedzīvotāji saņēma tik daudz Kristus spēka pierādījumus un dzirdēja viņa sludināšanu, tie nepieņēma Jēzu par savu Mesiju. Tādēļ arī Jēzus ar skumjām paredzēja, ka pilsēta ies bojā. „Un tu, Kapernauma, – vai tu tiksi paaugstināta līdz debesīm? Nē, tu nokāpsi ellē [kas apzīmē kapu]. Ja Sodomā tādi brīnumi būtu notikuši, kādi notika tevī, tad tā būtu vēl šodien.” (Mateja 11: 23)

Pravietojums piepildījās burtiski. Kapernauma tika aprakta uz tūkstoš gadiem un gandrīz aizmirsta. Arheologu lāpsta to ir uzmodinājusi, un šobrīd pilsēta ir kūsājošs tūrisma objekts.

ARHEOLOĢIJA KAPERNAUMĀ

Amerikāņu zinātnieks Edvards Robinsons, kas 1838. gadā apmeklēja šo apvidu pie ezera, bija pirmais, kurš pamanīja drupas un to galvenajā ēkā atpazīna sinagogu. Viņš ir atstājis diezgan depresīvu aprakstu: „Visa šī vieta ir neapdzīvota un skumdinoša.”

1866. gadā angļu arheologs Vilsons veica pavisam vienkāršus izrakumus sinagogas atrašanās vietā. Viņš ir atstājis pierakstus par diviem milzīgiem kapiem 200 metrus uz ziemeļiem no sinagogas. Turpmākos gados netālu esošās Tibērijas iedzīvotāji sāka pilsētas drupas postīt, ņemot tās akmeņus celtniecībai. Ārdišanas darbi mitējās tikai 1894. gadā, kad lielu senās apbūves teritoriju no vietējiem beduīniem nopirka franciskāņu ordeņa mūki no Neapoles. 1921. gadā ordenis atļāva diviem vācu arheologiem atrakt sinagogu, kuru franciskāņi vēlāk atjaunoja. Par piemiņu šai restaurācijai vienā no pīlāriem Izraēlas Senatnes departments iekala uzrakstu latīņu valodā.

Kāds cits pīlārs bija aprakstīts vēl sinagogas lietošanas laikos. Raksts ir grieķiski, un tas skan: „Šo kolonnu kopā ar saviem bērniem uzcēla Hērods Monimosa dēls un Justos, viņa dēls.”

Apkārtne ir sniegusi daudz priekšmetu no agrīnajām Kapernaumas apdzīvotības dienām. Pilsētas dzīvojamā daļā arheologi ir atraduši lielu olīvu spiedi, akmens miežerus, kuros graudi tika pārvērsti miltos, vīna spiedi, dzirnakmeņus.

Tikuši iegūti arī daudzi reliģiskas intereses priekšmeti. No kāda kaļķakmens bloka ir izveidota menora (septiņžuburu gaismeklis), bet cits ticis izcirsts kā veclaicīgi rati uz riteņiem. To bieži skaidro kā derības šķirsta uzskates līdzekli. Ēriks Meijers, Amerikas ebrejs, speciālists Palestīnas romiešu laika vēsturē, domā, ka šī ratu skulptūra aino lādi, kurā sinagogā tika glabāti Vecās Derības rakstu rullī un ko dievkalpojuma laikā izripināja ārā.

KAPERNAUMAS SINAGOGA

Pirmā arheologu doma bija senās drupas attiecināt uz Lūkas pieminētā centuriona būvēto sinagogu. Turpinot pētījumus, zinātnieki apstājās pie otrā gadsimta. Tomēr vēlāk senatnes pētnieki izcēla vienu sinagogas grīdas bruģa akmeni. Zem tā, izrādās, bija bieza kaļķu javas kārtā. Taču vēl dziļāk viņi atrada ne mazāk kā 30 000 monētu, kas bija nepārprotami datētas ar mūsu ēras ceturto gadsimtu. Šis atklājums pierādīja, ka sinagoga nav vecāka par ceturto gadsimtu pēc Kristus.

Sinagogas paliekās daži zinātnieki saskata divus atšķirīgus celtniecības posmus. Augšējā kārtā ir būvēta no četras tonnas smagiem kaļķakmens blokiem, kuri, visticamāk, izžāģēti raktuvēs, kas atrodas jūdzēm tālu. To nosacīti sauc par „balto sinagogu”. Apakšējā kārtā ir celta no melnas vulkāniskās klints, kura ir atrodama tuvākajā apkārtnē. Tā tiek saukta par „melno sinagogu”. Tiek pieņemts, ka apakšējā kārtā pieder pirmajai sinagogai, iespējams, centuriona būvētajai, un vēlāk tā tika daļēji nojaukta, lai uz melno akmeņu pamatiem uzceltu balto sinagogu.

Lai kā arī tur patiesībā nebūtu, celtnē ir bijusi visai iespaidīga. Plānojumā ir galvenā sapulču zāle ar garu solu rietumpusē, uz kura sēdēt un lūgt. Ēkas aizmugurē ir daži melna akmens pakāpieni. Šobrīd tie ved nekurienē, taču iespējams, ka sinagogai sākotnēji bija otrs stāvs sievietēm, un šie pakāpieni reiz veda uz augšstāvu.

SVĒTĀ PĒTERA NAMS

Starp sinagogu un ezeru atrodas vecas astoņstūrainas baznīcas mūri un grīda. 1968. gadā arheologi veica izrakumus zem šīs grīdas un atklāja namu, kurā, kā tie apgalvoja, esot dzīvojis Pēteris. Aizrokoties līdz klintij, uz kuras ēka būvēta, kļuva iespējams salikt kopā šīs mājas vēsturi.

Atrastā keramika norāda, ka ēka pirmajā versijā uzbūvēta vēlajā grieķu laikmetā apmēram 200. gadā pirms Kristus. Vēlāk uz šīs būves ir klātas sešas javas kārtas. Ieklātajā javā ir nelieli Heroda eļļas lampu fragmenti, taču nav atrastas ikdienā lietojamo trauku paliekas. Tas norāda, ka jau mūsu ēras pirmā gadsimta otrajā pusē celtnē tika izmantota reliģiskām vajadzībām.

Nav nekādu pierādījumu, ka šī būtu bijusi Pētera māja, bet izrakumu veicēji ir pārliecināti, ka šeit notika kristiešu sapulces, jo daži sienās ieskrāpēti uzraksti satur Jēzus vārdu.

Ceturtajā gadsimtā ap namu tika uzbūvēta siena, kuras perimetrs ir 112 metri, un ieklāta daudzkrāsaina grīda, vedinot domāt, ka celtnes nozīmīgums pieauga.

Piektajā gadsimtā viss sākotnējais komplekss tika pārklāts ar zemi, un tā vietā uzcelta astoņstūru baznīca. Šajā laikā celtnē acīmredzami jau tradicionāli tika uzskatīta par Svētā Pētera namu, jo kāds svētceļnieks, kas šeit ieradās sestajā gadsimtā, rakstīja: „Mēs bijām Kapernaumā Svētā Pētera namā, kas tagad ir bazilika.”

Romas katoļu baznīca Svēto Pēteri uzskata par pirmo pāvestu, tāpēc nav pārsteigums, ka virs astoņstūra baznīcas drupām ir uzcelta mūsdienīga baznīca, taču tas, kā šī baznīca celta, ir uzslavas vērts.

Lielākajā daļā citu Palestīnas „svēto vietu” virs tām ir uzceltas baznīcas, un mūsdienu ēkas ir iznīcinājušas sākotnējo būvju paliekas. Kapernaumā Romas katoļu baznīca sākotnējo apbūvi ir asprātīgi saglabājusi, iekarinot jauno baznīcu virs drupām. Šādi baznīctēvi ir apmierinājuši gan svētceļnieku, gan arheologu intereses.

JĒZUS UN SABATS

Visiem šiem notikumiem vajadzētu pievērst uzmanību evaņģēliju ziņojumiem par Jēzus darbību, mācību un brīnumiem, kas notika, kad viņš atradās Kapernaumā. Tam vajadzētu arī atgādināt par vēl kādu interesantu Jēzus darbības iezīmi – viņa piemēru un mācību attiecībā uz sabatu.

Jēzus, būdams jūds, ievēroja septīto nedēļas dienu kā atpūtas jeb svētu dienu. Ceturtais bauslis saka: „Atceries svētīt sabata dienu! Sešas dienas strādā un dari visus savus darbus, bet septītā diena ir sabats Kungam, tavam Dievam.” (2. Mozus 20: 8-10)

Lielākā daļa kalendāru joprojām rāda, ka nedēļas septītā diena ir sestdiena, un jūdi visā pasaulē šo dienu ievēro kā sabatu. Gadu tūkstošiem ebreju tauta nepārtraukti septīto dienu ir ievērojusi kā svētu atpūtas dienu. Mūsdienu Izraēlā tā ir visas tautas brīvdiena. Valsts iestādes pārtrauc darbu, ebreju apvidos veikali tiek slēgti, autobusi nekursē, un dievbijīgie jūdi dodas uz sinagogu.

Arī kristiešu pasaule sestdienu atzīst par nedēļas septīto dienu. Lielākā daļa kristiešu uz baznīcu dodas svētdienā, jo tajā – nedēļas pirmajā dienā – Jēzus augšāmcelās. Bībele vēsta, ka augšāmcelšanās diena bija diena pēc sabata: „Pēc sabata, pirmajai nedēļas dienai austot...” (Mateja 28: 1)

Lielākā kristiešu daļa Lielo piektdienu atzīst par dienu, kurā Jēzus tika sists krustā, un tā bija diena pirms sabata. „Tā bija sagatavošanās diena, un tuvojās sabats.” (Lūkas 23: 54) Tātad diena starp Lielo piektdienu un Lieldienu svētdienu bija sestdiena jeb sabats.

BRĪNUMI SABATĀ

Dievs sacīja, ka sabats jāievēro nevis no pusnakts līdz pusnaktij, bet no saulrieta līdz saulrietam: „No vakara līdz vakaram sviniet sabatu.” (3. Mozus 23: 32) Tādēļ arī Kapernaumas ļaudis sabatā neveda savus slimos dziedināt. Taču, „kad vakars pienāca un saule bija norietējusi, pie viņa nesa visus neveselos... Un daudzus, kas sirga ar dažādām kaitēm, viņš darīja veselus.” (Marka 1: 32, 34)

Nebija tā, ka Jēzus sabatā nedziedinātu. Tas notika Kapernaumā, kur „viņu sinagogā bija kāds cilvēks ar nešķīstu garu... Un Jēzus to apsauca: „Apklusti un izej no viņa!”” (Marka 1: 23, 25) Arī tas bija sabats Kapernaumā, kad „Sīmaņa sievasmāte gulēja drudzī, un tie viņam tūlīt par to pateica. Piegājis viņš satvēra tās roku un to uzcēla, un drudzis tūlīt viņu atstāja.” (Marka 1: 30, 31) Kādā citā sabatā Jēzus dziedināja vīru ar paralizētu roku un sacīja: „Ir atļauts sabatā labu darīt.” (Mateja 12: 12)

Tas nenozīmē, ka Jēzus atcēla sabatu vai desmit baušļus, no kuriem viens liek sabatu turēt svētu. Reiz kāds jauns bagātnieks nāca pie Jēzus un viņam vaicāja: „Ko labu man darīt, lai man būtu mūžīgā dzīvība?” Atbilde skanēja: „Ja tu gribi ieiet dzīvībā, tad ievēro baušļus.” (Mateja 19: 16-18). Acīmredzami Jēzus domāja tieši desmit baušļus, jo daži no tiem tika citēti.

APUSTUĻI UN SABATS

Turklāt sabatu joprojām ievēroja arī apustuļi vēl daudzus gadus pēc Jēzus augšāmcelšanās. Piemēram, Pāvils sludināja Antiohijas sinagogā (kas ir tagadējās Turcijas teritorijā). „Ejot ārā, ļaudis aicināja viņus arī nākamajā sabatā runāt šos vārdus.” (Apustuļu darbi 13: 42)

Ja sabats būtu bijis pārcelts uz svētdienu, Pāvilam būtu bijusi lieliska izdevība sacīt apmēram tā: „Nav vajadzīgs gaidīt līdz nākamajam sabatam. Rīt ir Kunga diena, un tad es sludināšu.” Taču svētdiena (diena pēc sabata) nebija svēta diena – tā bija parasta darba diena. Raksti vēsta: „Nākamajā sabatā gandrīz visa pilsēta sapulcējās klausīties Kunga vārdu.” (44. pants)

Nav šaubu, ka daudzi kristieši vaicās: „Vai tad svētdiena nav Kunga diena?” Gana bieži svētdiena tiek saukta par „Kunga dienu”, bet tas nav Bībeles apzīmējums. Bībele par Kunga dienu sauc septītās dienas sabatu. Bauslis saka: „Septītā diena ir sabats Kungam, tavam Dievam” (2. Mozus 20: 10), un Jēzus sacīja, ka viņš ir „kungs arī pār sabatu”. (Marka 2: 28)

KO NEDARĪT SABATĀ?

Ko nozīmē svētīt sabata dienu? Saskaņā ar vienu no desmit baušļiem, tajā nevajadzētu darīt „nekādu darbu”. (2. Mozus 20: 10) Stundās starp piektdienas saulrietu un sestdienas saulrietu nevajag darīt neko tādu, kas padarāms citās dienās. Tāpat sabats nav diena laicīgai izklaidei. „Ja tu sabatā nespersi ne soli, ja manā svētajā dienā nedarīsi, kas pašam tīk, ja sabats tev liksies kā prieks, kā svētums Kungam godājams – ja godāsi to, nesteigdam savas gaitās, sev tīkamo nemeklēdams un tukšu nepļāpādams, tad Kungs būs tavš prieks...” (Jesajas 58: 13, 14)

Sabats nav arī iepirkšanās diena. Kad tirgotāji no Tīras nāca uz Jeruzalemi sabatā pārdot savas preces, Nehemija tiem, kas iepirkās, sacīja: „Kāpēc jūs darāt šīs ļaunās lietas un apgānāt sabatu?” (Nehemijas 13: 17) Sabatā nevajadzētu pat tērēt laiku ēdienu gatavošanai. Tuksnesī Dievs izraēliešiem deva mannu, un piektdienā tika dota dubulta deva, bet sabatā nebija nekā. Ar šādu īpašu brīnumu viņš iezīmēja šo dienu kā atšķirīgu no citām. Mozus ļaudīm skaidroja: „Kungam rīt ir sabats, svētais sabats, – cepiet, kas jums ir jācep, un vāriet, kas jums ir jāvāra, un visu, kas

jums atlicis, nolieciet un pataupiet rītam!” (2. Mozus 16: 23) Piektdiena ir nosaukta par „sagatavošanās dienu” (Lūkas 23: 54), un šajā dienā vajadzētu veikt papildus ēdiena sagatavošanu, lai mājsaimniecei sabats būtu tāda pati atpūta kā darbā gājējam.

SABATA IEVĒROŠANAS LABUMI

Acīmredzot centrālais sabata dienas pasākums ir dievnama apmeklējums (svēta sapulce): „Septītā ir sabatu sabats – svēta sapulce.” (3. Mozus 23: 2) Jēzus mums ir atstājis labu piemēru, ko sabatā darīt: „Viņš nāca uz Nācareti, kur bija uzaudzis, un sabatā viņš pēc sava paraduma iegāja sinagogā.” (Lūkas 4: 16)

Vēl viens sabata mērķis ir atgādināt mums Dieva lielo radīšanas darbu: „Jo sešās dienās Kungs radīja debesis un zemi, jūru un visu, kas tajā, bet septītajā dienā atpūtās.” (2. Mozus 20: 11) Tā ir laba diena, lai kopā ar ģimeni izietu pastaigā un apbrīnotu dabas skaistumu vai palasītu kādu grāmatu par Dieva radības brīnumiem. Tā ir lieliska diena, lai atļautos lasīt arī kādu citu iedvesmojošu literatūru, bet visvairāk jau Bībeli.

Sabats vairāk kā citas dienas ir laiks, kuru vecāki var pavadīt kopā ar bērniem, lasot viņiem priekšā un stāstot par brīnišķīgo Radītāju, izskaidrojot viņiem Dieva mīlestību, kā tā atklājas Bībeles notikumos, atbildētās lūgšanās un personīgos piedzīvojumos. Un, sekojot Jēzus priekšzīmei, sabats ir lielisks laiks, lai iepriecinātu skumstošos un atvieglotu cilvēku ciešanas.

Pāri par visu, sabatam vajadzētu būt laimīgai dienai. Marka 2: 27 Jēzus saka: „Sabats ir iecelts cilvēka dēļ, bet ne cilvēks sabata dēļ.”

NEDĒĻAS LABĀKĀ DIENA

Kāds varētu jautāt: „Vai viena diena nav tikpat laba kā otra? Vai es nevaru visu to pašu darīt svētdienā?”

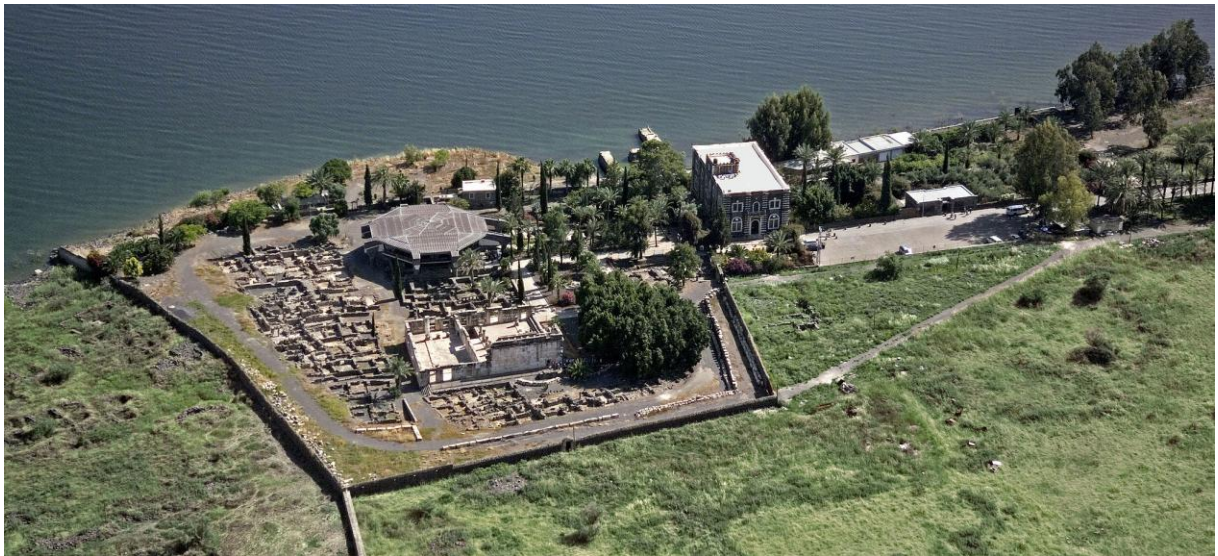
Ievērojiet, ka pēc tam, kad viņš pabeidza radīšanas darbu, „septīto dienu Dievs svētīja un darīja to svētu.” (1. Mozus 2: 3)

Nav nekādu norāžu, ka Dievs jebkad būtu svētījis jeb darījis svētu kādu citu dienu, un Dieva svētība septīto dienu dara labāku par jebkuru citu nedēļas dienu. To noliedzot, mēs sakām, ka Dieva svētība nav neko vērtā. Ja mēs gribam saņemt īpašo svētību, ko Dievs ir ievietojis septītajā dienā, tad tikai loģiski, ka vienīgi šajā dienā mēs to varēsim saņemt.

Jēzus neatbalstīja burta kalpību, ar kādu viņa laika reliģiskie vadītāji bija laupījuši sabata dāvāto svētību, apkraudami šo dienu ar neskaitāmiem sīkmanīgiem likumiem un aizliegumiem (Mateja 12: 1-8). Kad izsalkušie mācekļi sabatā noplūca dažas kviešu vārpas un ēda graudus, farizeji viņus apsūdzēja likuma pārkāpšanā – pļaušanā un kulšanā svētā dienā.

Kad Jēzus sabatā iegāja sinagogā un redzēja cilvēku ar paralizēto roku, farizeji vēroja viņu – dziedinās vai nedziedinās? Tie meklēja izdevību Jēzu apvainot sabata pārkāpšanā. Taču tad šiem vīriem tika uzdots jautājums – ko tie darītu, ja kāds viņu mājdzīvnieks iekristu bedrē? Vai tiešām nevilkto ārā? Protams, ka vilktu! Tā Jēzus kārtējo reizi parādīja farizeju liekulību (Mateja 12: 9-14).

Un tad senās Kapernaumas sinagogā Jēzus pateica ko tādu, kas attiecas uz visiem cilvēkiem visos laikos: „Tādēļ ir atļauts sabatā labu darīt!”

Skats no putna lidojuma: By israeltourism from Israel (Capernaum - Aerial view) [CC BY 2.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.0>)], via Wikimedia Commons

Kapernaumas drupas: By zeevveez [CC BY 2.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.0>)], via Wikimedia Commons

Svētību kalns un Kapernauma: By gugganij (own photography - eigenes Foto) [GFDL (<http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>), CC-BY-SA-3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>) or CC BY-SA 2.5-2.0-1.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5-2.0-1.0>)], via Wikimedia Commons

4. gs. sinagogas atliekas: "Capernaum synagogue by David Shankbone" by David Shankbone (attribution required) - Own work. Licensed under CC BY-SA 3.0 via Commons - https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Capernaum_synagogue_by_David_Shankbone.jpg#/media/File:Capernaum_synagogue_by_David_Shankbone.jpg

Sv. Pētera baznīca virs senajām „Pētera nama” drupām: טייכר אבישי ר"ד:צילום [CC BY 2.5 (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.5>)], via Wikimedia Commons